CASA SLĂTINEANU DIN CALEA DOROBANȚILOR

dr. Cezara Mucenic

Calea Dorobanților este una din străzile orașului București amintită în documente abia din sec. al XVIII-lea. Artera s-a constituit din nevoia de a lega centrul orașului de malurile lacurilor din nord, acolo unde se afla acel „fierăstrău" de la care, probabil, s-a tras numele lacului și zonei din vecinătate. Malul lacului Herăstrău, ce până la mijlocul secolului al XIX-lea aparținea teritoriului extravilan, avea o importanță deosebită pentru oraș, până la amenajarea șoselei și parcului Kisselef în deceniul 4 al aceluiași veac și chiar și după aceea, întrucât constituia unul din locurile predilecte de plimbare al bucureștenilor, mai ales la tradiționala sărbătoare de 1 mai „Armindeni". Îi atrăgea în acea zonă bogăția vegetală a peisajului și prezența unor izvoare cu apă bună.

De altfel încă din deceniul 8 al sec. al XVIII-lea, apreciind frumusețea locului, Vodă Alexandru Ipsilanti își construiește la Herăstrău un chioșc „după gustul turcesc"[*1], iar în secolul următor călători străini precum madame Reinhardt și contele de Legarde amintesc între modurile de a se distra ale bucureșteanului: *„nu lipsește plimbarea... la Herăstrău"*[*2]. François Recordon relata și el pe la 1820: *„la Herăstrău s-au înnoit copacii în jurul lacului și bisericuții"* [*3], iar câțiva ani mai târziu în 1836 zona continua să fie remarcată de alți călători cum era Gh. Barițiu care admiră *„aleiul de la Mitropolie, cele de la Filaret, aleiul de la Băneasa, Herăstrău și Colentina"*[*4].

Importanța și buna plasare a zonei față de oraș determină și alegerea ei ca teren de instrucție chiar în toamna anului 1831, când au loc, pe câmpiile de la Herăstrău și de la Colentina, la puțin timp după înființarea armatei naționale, primele manevre militare româno-ruse.

Circulația spre această zonă se va face prin ulița/strada care s-a constituit în mod spontan din necesitățile orașului, artera ce va purta ca prim nume acela de **ulița Herăstrău.** Aceasta la începutul sec. al XIX-lea, pornea din dreptul bisericii Albe, spre est iar apoi spre nord-est, la răspântia cu străzile Dionisie și Armașului, formându-se deja o mică piață urbană. De acolo ulița o lua spre nord, până la Șoseaua Bonaparte, unde se găsea una dintre cele 11 bariere de taxare pentru mărfurile aduse în oraș.

La răscrucea Barierei „Herăstrău" se întâlnea ulița Herăstrăului cu drumurile ce veneau dinspre nord, trecând printre culturi, vii și livezi, „la Băniasa", „la Florească" și „la Colentina" după cum menționa maiorul Borroczyn în prima hartă cadastrală din 1847.

[*1] BERINDEI, Dan *„Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești 1459–1862"*, București, 1963, pg. 124.

[*2,3] IORGA, Nicolae *„Istoria Bucureștilor"*, București, 1939, pg. 214, 220.

[*4] BERINDEI, Dan *„Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești 1459–1862"*, București, 1963, pg. 193.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

La sfârşitul sec. al XIX-lea uliţa Herăstrăului devenită Calea Dorobanţilor va trece printr-o serie de transformări care privesc întinderea sa, denumirea, sistematizarea[*1]. Esenţială va fi prelungirea traseului, pe la 1890, de la şos. Bonaparte/Ştefan cel Mare spre nord şi apoi spre nord-est pe lângă zona „industrială" a fabricilor de frânghii sau de cărămizi, până la întâlnirea cu şos. Jianu şi apoi mai departe spre est oprindu-se în dreptul Rondului II al Şoselei Kisseleff, urmată de amenajarea pieţei Alex. Lahovari la sfârşitul sec. al XIX-lea iar, în perioada interbelică, amenajarea Pieţei Confederaţiei Balcanice/Piaţa Dorobanţi odată cu parcelarea Filipescu.

Traseul străzii, în această ultimă perioadă, se va împărţi în 4 sectoare cu nume distincte: A. de la Calea Victoriei până la p-ţa Al. Lahovari; B. până la Şos. Ştefan cel Mare; C. până la întretăierea cu bd. Gh. Buzdugan (fost şos. Jianu); D. până la P-ţa Arcului de Triumf, ultimul tronson.

Denumirea diferitelor tronsoane s-a modificat în timp astfel[*2]:

Anul	Denumirea	Traseul (de la... până la)	Documentul care-l certifică
1. **1852**	- **Uliţa HERĂSTRĂULUI**	Pod. Mogoşoaiei/Bariera Herăstrău	Pl. Borroczyn
2. **1871**	- **Calea HERĂSTRĂULUI**	Pod Mogoşoaiei/Şos. Bonaparte şi mai departe imprecis	Pl. Pappazoglu
3. **1896**	- **Calea DOROBANŢILOR**	Cal. Victoriei/Str. Floreasca	Pl. Institutul geografic al armatei
	- **Calea HERĂSTRĂULUI**	Str. Floreasca/Şos. Kisseleff, Rond II	
4. **1911**	- **Str. Alex. Lahovari**	Cal. Victoriei/P-ţa Alex. Lahovari	Pl. Institutul geografic al armatei
	- **Calea DOROBANŢILOR**	P-ţa Alexandru Lahovari/ Şos. Bonaparte	
	- **Calea HERĂSTRĂULUI**	Şos. Bonaparte/Şos. Kisseleff, Rond II	
5. **1920**	- **Str. Alex. Lahovari**	Cal. Victoriei/P-ţa Alex. Lahovari	Pl. Pântea
	- **Calea DOROBANŢILOR**	P-ţa Alex. Lahovari/Şos. Bonaparte	
	- **Prelung. DOROBANŢILOR**	Şos. Bonaparte [P-ţa Dorobanţilor]	
	- **Calea HERĂSTRĂULUI**	[P-ţa Dorobanţilor]/Şos. Kisseleff, Rond II	
6. **1934**	- **Str. Alex. Lahovari**	Cal. Victoriei/P-ţa Alex. Lahovari	Bucureşti
	- **Calea DOROBANŢILOR**	P-ţa Alex. Lahovari/Şos. Kisseleff, Rond II	Ghid Oficial

*1 BURLACU Petruţa, ŞTEFĂNIŢĂ, Cătălina *Scurt istoric al Căii Dorobanţilor.* În: Bucureşti. Materiale de Istorie şi Muzeografie XVI, Bucureşti, MMB, 2002, pg. 209.

*2 Sunt subliniate momentele esenţiale când se modifică traseul sau împărţirea.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

7. 1938	**- Str. Alex. LAHOVARI**	Cal. Victoriei/P-ţa Alex. Lahovari	Pl. Sâmboteanu
	- Bd. REGELE ALEXANDRU I	P-ţa Alex. Lahovari/Şos. Bonaparte	
	- Calea DOROBANŢILOR	Şos. Bonaparte/[P-ţa Aviatorilor]	
	- Bd. MAREŞ. PREZAN	[P-ţa Aviatorilor]/P-ţa Arcului de Triumf	
8. 1969[*3]	**- Str. COSMONAUŢILOR # 1**	Cal. Victoriei/P-ţa Cosmonauţilor #2	Ghid Bucureşti
	- Calea DOROBANŢILOR	P-ţa Cosmonauţilor/P-ţa Aviatorilor	Ed. Meridiane
	- Aleea TRANDAFIRILOR #3	P-ţa Aviatorilor/P-ţa Arcului de Triumf	

Uliţa Herăstrăului a avut de la început un preponderent caracter rezidenţial dar la mijlocul sec. al XIX-lea era încă slab populată dominante fiind spaţiile ocupate de vegetaţie. Creşterea populaţiei în zonă se face treptat odată cu dezvoltarea oraşului spre nord. În prima etapă populaţia este formată din ceea ce era numit „clasa de mijloc". Importanţa traseului se accentuează din deceniul al 3-lea, când aceasta devine şi calea pe care circulă spre instrucţie dorobanţii.

Din a doua jumătate a sec. al XIX-lea interesul pentru a locui în această zonă se amplifică, datorită acceptării dezvoltării spre nord a Bucureştilor prin includerea în intravilan a zonei ce cuprindea lacul Herăstrău şi se încheia cu şoseaua Bucureşti-Ploieşti ceea ce determină şi prelungirea traseului Căii Dorobanţilor. În aceeaşi perioadă ca urmare a creşterii importanţei sale se schimbă şi componenţa socială. Astfel apar tot mai multe proprietăţi ale familiilor de prestigiu: casele Slătineanu, Golescu, Dr. Istrati, Jean Lahovary, Petre Carp.

În sec. XX când strada cu numele Calea Dorobanţilor rămâne numai artera dintre piaţa Alex. Lahovary şi piaţa Aviatorilor, caracterul dominant rezidenţial se va schimba pentru unul mixt: rezidenţial, zone comerciale şi instituţii. În aceeaşi perioadă, modificări vor apare şi la nivelul locuinţei la care pe lângă casa/vila unifamilială va apare blocul cu multiple apartamente.

***

Caracteristici urbanistice şi arhitectonice ale Căii Dorobanţilor. Etapa 1850–1870. Limitând analiza la segmentul de stradă care va purta numele de Calea Dorobanţilor se constată la mijlocul sec. al XIX-lea o slabă ocupare a terenurilor. Parcelele în general lungi, perpendiculare pe stradă au o porţiune din planul imediat pentru curte acolo unde se găseşte şi clădirea iar, 2/3 în general este ocupat de grădină.

Clădirile, de mici dimensiuni, sunt orientate perpendicular pe stradă fiind amplasate cu latura scurtă pe linia străzii şi cu o latură pe limita lotului dinspre vecin. Din punct

[*3] Denumirile se schimbă după 1990 astfel: # 1 devine str. George Enescu; # 2 devine p-ţa Alex. Lahovari; # 3 devine Bd. Mareşal Prezan, traseul şi limitele lui rămân aceleaşi.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

de vedere constructiv, porţiunea Căii Dorobanţilor cuprinsă între str. Romană şi „barieră", se supunea prevederilor pentru Ocolul II din „Regulamentul pentru construcţiuni şi alinieri" emis în anul 1879. Acesta prevedea prin art. 16 ca prospectul să fie de cel puţin 12 m, iar „înainte de a proiecta orice lucrare... proprietarul este dator a cere la Primărie alinierea proprietăţii sale şi nivilimentul (nivelmentul) stradei". Se precizează de asemenea, la art. 25 „în ocolul II construcţiunile din faţa stradei cât şi cele din interior trebuiesc a fi de zid (...) cu calcan spre vecin". În plus „pentru ocolurile I şi II, deodată cu cererea se va prezenta: 1. un plan general al terenului; 2. un plan de pivniţă; 3. un plan pentru fiecare cat; 4. o tăietură generală a clădirii", art. 17. În aceste condiţii se vor proiecta o serie de clădiri, strada evoluând arhitectural conform cu etapele prin care se transformă expresia arhitectonică a oraşului.

Etapa 1870–1920. Este o perioadă intensă de dezvoltare a oraşului, când se acordă o mai mare atenţie şi instituirii sistemului de regulamente, care aduc prevederi explicite în ce priveşte lăţimea străzilor, regulile de aliniere şi de înălţime. Prin prevederile ordonanţei din 1881 se stabilesc 37 de străzi pe care este permisă construirea numai a clădirilor cu 2 caturi, ceea ce semnifică o înălţime de cca 10–11 m, indiferent de prospectul străzii. Între acestea se află şi Calea Dorobanţilor în porţiunea Calea Victoriei / str. Romană (deci viitoarea str. Alex. Lahovari cu piaţa aferentă şi apoi începutul străzii Dorobanţilor). Mai departe artera se supune prevederilor regulamentului general.

Etapa 1920–... Ultima perioadă de dezvoltare, aceea a deceniilor 3 şi 4 ale sec. XX determină transformări în porţiunea numită în continuare şos. Herăstrău deci zona dintre Şos. Ştefan cel Mare şi Şos. Kisseleff. Pe parcursul ei se prevede constituirea unei pieţe pe locul de reunire a principalelor străzi din parcelarea Parcului Bonaparte cu Calea Dorobanţilor denumită Piaţa Confederaţiei Balcanice, apoi Piaţa Dorobanţi. În acelaşi timp odată cu realizarea Parcului Naţional (actualul Parc Herăstrău) se va face şi sistematizarea porţiunii de stradă dintre Piaţa Aviatorilor şi Arcul de Triumf, porţiune care va căpăta numele de bd. Mareşal Prezan.

În ce priveşte arhitectura locului pe baza documentelor de arhivă se poate stabili o primă etapă în care casele situate la frontul străzii, având parter sau parter şi un nivel, folosesc partiul tradiţional cu antreu central, camere dreapta, stânga şi dependinţe la subsol sau în aripa din curte, la care încăperile se înşiruie de-a lungul coridorului închis. Exteriorul este tratat în stil eclectic, stil dominant în Bucureşti în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Mărturie, în prezent, sunt construcţiile de la nr. 32 (corp A şi B), 34, 48, 64 (1896, casă 1/2 distrusă fiind completată cu o construcţie nouă absolut neadecvată), nr. 77. O remarcă deosebită merită clădirile de la nr. 2, 30 şi 43 cu rezolvări sobre ale faţadelor, aproape lipsite de motive decorative, ceea ce prin tipologia lor le situează ca datare în deceniul 6–7 al sec. al XIX-lea. După anul 1880 încep să se construiască case-vile, pe baza unor proiecte ale arhitecţilor apreciaţi în epocă: Albert Galeron, Paul Gottereau, Băicoianu, Louis Blanc, Paul Petricu, case la care nu se mai apelează la planul tradiţional, arhitecţii imaginând construcţii adecvate funcţional în

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

raport cu tema, spaţiul de amplasare şi regulile „bunei arhitecturi". Desigur continuă să existe în paralel şi proiecte care reiau vechile rezolvări, la toate acestea expresia arhitecturală variind mai mult ca modenatură şi mai puţin ca soluţie volumetrică. De altfel aceasta derivă şi din forma şi dimensiunea loturilor, în general de mărime medie. Un ultim exemplu al acestui tip de construcţie este clădirea de la nr. 54, „Casa Lorenţi" (1907), expresie a unui eclectism târziu, la care se adaugă clădirile de la nr. 14, 16, 18 care deşi construite după 1911 mai folosesc repertoriul eclectic de factură academică. În perioada interbelică pe lângă micile blocuri tratate modern sub influenţa curentului funcţioinalist apar şi vilele în stil neoromânesc – grupul amplasat pe lotul de la nr. 45–47.

Între aceste clădiri, ce aparţin fondului comun, se găsesc câteva care se remarcă prin valoare arhitectonică: casele Ion Lahovary (nr. 39) construite în 1889 după proiectul arhitectului elveţian Louis Blanc, în stil neorenaştere franceză, exemplară reuşită în stilul binecunoscut arhitectului, atât ca rezolvare interioară, ca volumetrie şi sobrietate a decoraţiei cât şi ca dispunere a clădirilor care compun spaţiul curţii; proprietatea Gaillac din intr. C. Petrescu (fostă Galileo) nr. 3 în stil eclectic realizată după proiectul arh. Albert Galeron (1891) sau casa cunoscutului om politic Petre Carp (nr. 72), clădire realizată într-un stil eclectic academic sobru anterioar anului 1896. O menţiune specială pentru casa de la nr. 34 (fosta prop. Ionescu) construită anterior anului 1896 care prin volumetrie, mod de amplasare şi rezolvare decorativă credem că aparţine, fiind un unicat, vechiului fond construit al Căii Herăstrău. Trebuie menţionată şi casa istoricului şi slavistului Ioan Bogdan, construită după anul 1911, casă decorată cu elemente ale stilului „art nouveau". Din perioada interbelică, în aceeaşi zonă, datează „blocul cu zodiac" (nr. 36–40), opera arh. Radu Dudescu, reprezentativ pentru stilul funcţionalist, care se manifesta atunci în capitală. Există şi numeroase clădiri noi, postbelice, care aparţin fondului comun.

În ceea ce priveşte modul de amplasare al construcţiilor loturile ce mărginesc Calea Dorobanţilor au avut cel mai adesea clădiri situate la frontul străzii, care lăsau fie lateral fie în spate locul pentru curte, volumetria lor fiind variabilă. Înălţimea clădirilor este în general P, P+1 Pînalt + subsol. În timp, gradul de ocupare a terenului a crescut ceea ce a determinat schimbarea repetată a numerotării. Toate planurile cadastrale: planul Borroczyn, cel al armatei din 1896, planul cadastral al armatei 1911şi planul Cărţii Funciare 1940 arată o varietate de soluţii care a depins de mărimea loturilor, de dispunerea lor, de dorinţele proprietarilor şi evident de viziunea arhitectului. Astfel, se mai păstrează şi azi o serie de clădiri cu dispunerea obişnuită pentru zonele rezidenţiale: latura îngustă la stradă, latura lungă, faţada-principală cu intrarea, în curte (nr. 2, 30, 32, 42, 44, 64, 77). Dar apar şi clădiri desfăşurate pe lungimea lotului respectiv, retrase de la stradă şi paralele cu acestea (nr. 16, 18, 58 şi 60 şi intr. C. Petrescu nr. 3) sau care ocupă întregul lot la stradă, intrarea făcându-se printr-un gang situat pe centrul casei ca la nr. 54. Până într-o anume etapă integrarea construcţiilor noi între diversele soluţii s-a făcut armonios. În perioada interbelică apare prima inserţie care rupe ritmul de ocupare,

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

de dispunere şi volumetria zonei, respectiv Blocul „Zodiac" (nr. 36–40). Soluţii care nu ţin cont de context se accentuează după al doilea război mondial: inserţia de la casele de la nr. 64, blocul de la nr. 53–63 etc.

***

Istoricul proprietarilor şi a proprietăţii din Calea Dorobanţilor nr. 60 începe la sfârşitul sec. al XIX-lea când parcela de la nr. 96 (ulterior nr. 124, apoi nr. 60) este achiziţionată de familia Slătineanu, familie care mai ocupa terenuri pe aceeaşi stradă dar în vecinătatea Pieţei Alex. Lahovari.

Familia Slătineanu aparţinea familiilor boiereşti pământene, de rangul întâi, din Ţara Românească. Marele vornic de Ţara de Sus, Radu Slătineanu (mort în 1817), a deschis pe moşia sa una din primele „fabrici de postav, fabrică ce pe la 1784 avea peste 150 lucrători". Familia avea proprietăţi importante în Bucureşti pe Podul Mogoşoaiei/ Calea Victoriei ceva mai sus de biserica Sărindar. În faţa caselor sale se deschide „Sala Slătineanu", renumită pentru episoadele importante ale istoriei secolului al XIX-lea românesc care se petrec în acest loc. În deceniul 9 al veacului în locul ei se va ridica Cofetăria/restaurantul/hotelul Capşa ca semn al schimbării timpurilor şi oamenilor.

Între descendenţii lui Radu Slătineanu este şi Scarlat R. Slătineanu (mort în 1808), mare vornic. Fiul său Iancu Slătineanu (1795–1867), mare logofăt al dreptăţii şi mai târziu, odată cu modernizarea Principatelor Române, preşedintele Curţii de Casaţie, se căsătoreşte cu Maria Neculescu dintr-o cunoscută familie de negustori bucureşteni, iar fiica lor, Zoe Slătineanu devine soţia lui George Lenş (1826–1887), descendent al controversatei familii Lenş. Fiului ei, Ioan G. Lenş Slătineanu, îi va reveni misiunea de a împlini dorinţa bunicei Maria Slătineanu (?–1883), şi mamei sale Zoe Slătineanu Lenş (1825–1907), de a clădi, pe terenul ce-l stăpâneau în Calea Dorobanţilor, suburbia Precupeţii Noi din Culoarea de Galben **„Institutul de binefacere Maria Slătineanu"**[*1], clădire cu destinaţie publică care se întreţinea din venituri proprii.

Problema asistenţei publice a celor defavorizaţi de soartă era stringentă în oraşul-capitală a cărui populaţie crescuse mai accentuat după 1859 astfel că la 1878 număra peste 177.000 locuitori iar amplificarea se va accentua după ce Bucureştii devin capitala Regatului România încât la 1906 număra deja cca 300.000 locuitori.

Preocupările administraţiei locale sunt, în această privinţă, precedate de valoroase iniţiative particulare cum este şi cea a familiei Slătineanu care preia o problemă ignorată: aceea a femeilor handicapate, fără mijloace de existenţă şi incapabile de a munci.

„Institutul de binefacere Maria Slătineanu", care ulterior se va numi **„Azilul Zoe şi Maria Slătineanu"**[*2], era destinat să adăpostească şapte femei care urmau să fie îngrijite în condiţii civilizate.

Instituţia se baza pe fonduri provenite de la proprietăţile Slătineanu, de la care primesc uzufructul, aşa cum era casa de pe Calea Dorobanţilor nr. 1 „Cumpărată de Zoe Slătineanu filantroapă care a sporit cu propria-i avere fundaţia mamei sale azilul

[*1] Arh. Naţ., Dir. Mun. Bucureşti, Fond PMB – Tehnic, 1884, dos. 43, fila 47.

[*2] „Actele de fundaţiune, legea, statutele şi regulamentul (Azilul Maria şi Zoe Slătineanu)", Bucureşti.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Slătineanu"[*1]. De altfel în „Regulamentul asistenței publice" din 1894, la categoria instituții de binefacere, sunt pomenite: „azilul Oteteleşeanu, **Slătineanu,** Protopopul Tudor, Calist arhiereu, Sf. Vineri Herească, Hotel Elisabetheu care în total au 278 de paturi". Ulterior F. Damé ne citează următoarele aziluri în funcțiune în anul 1906 „Domnița Bălașa pentru 76 femei infirme, Protopopul Tudor pentru 24 femei infirme, Hotsch pentru 25 infirme, Elena Djuvara pentru 2 infirme, **Slătineanca pentru 7 infirme,** Elisabetheul (israelit) cu 19 paturi, Elisabeta pentru 101 femei în vârstă"[*2]. Pe lângă aceste instituții, toate particulare, mai funcționau un azil de noapte al Primăriei şi cantine populare pentru cei nevoiaşi.

El îşi va păstra această funcțiune până în 1947 la naționalizare când „Azilul" a fost desființat de „Sfatul Popular al Capitalei", iar camerele au fost date cu chirie"[*3] altor instituții.

***

Clădirea Azilul Slătineanu din calea Dorobanților nr. 96 ocolul II, conform autorizației de construcție primită de la Primăria Capitalei în data de 6 iunie 1884[*4], se întindea pe o suprafață de 387 m.p. După cum notează verificatorul din Serviciul tehnic al Primăriei „Construcția este înlăuntrul curții departe de stradă cu 3,50 m; după regulament trebuie să fie 6 m". Prin biletul nr. 3540 din 7 iunie 1884 se precizează „În baza aprobării domnului Dobrovici, consilier ajutor, se autorizează să construiască înăuntrul curții casă de instituție, departe de stradă... Fațada construcției spre stradă o va aşeza paralel cu alinierea stradei. Construcția va fi de zid, învelită cu tablă de fier şi cu calcan de zid despre vecin..., înălțimea camerelor de la duşumea până la tavan va fi de cel puțin 3 m, care înălțime de la teren la cornişă va fi conform planului prezentat; ...la subsol şi la al 2-lea etaj vor fi numai câte 3 camere locuibile pe o suprafață de 70 metri pătrați. Grosimea zidului la subsol va fi de cel puțin 2,5 cărămizi, pivnița va fi boltită cu grinzi de fier şi întoarse între ele, ascunse de zid...".

Alăturat cererii pentru obținerea autorizației de construcție, conform prevederilor regulamentare, sunt ataşate planurile care sunt semnate de proprietar: J. G. Lenş-Slătineanu, de arhitect sau de antreprenor (semnătura indescifrabilă) şi de capul serviciului tehnic al primăriei, care le-a aprobat. Ele conțin, conform legendelor scrise în limba franceză, de unde putem deduce ca autor un arhitect de limbă franceză: Façade principale (fațada), Coupe (secțiunea), Plan de sous-sol (planul subsolului), Plan de l'etage (planul etajului), Parterre (parterul).

Tradiția atribuie proiectul fie arh. Paul Gottereau (Emanoil Hagi-Moscu), fie arh. Albert Goleron (George Costescu), ambii arhitecți veniți din Franța şi deosebit de activi în acea perioadă în București, cu lucrări remarcabile şi de mare diversitate expresivă. Semnătura de pe proiect nu confirmă vreuna din atribuiri, dacă, ea aparține arhitectului.

[*1,3] HAGI-MOSCO, Emanoil, *„Bucureşti. Amintirile unui oraş"*, București, Edit. Fundației culturale române, 1995, pag. 139–140.

[*2] DAMÉ, Frédéric, „Bucarest en 1906", București, Ed. SOCEC, 1907, pag. 318.

[*4] AN. DMB, Fond PMB – Tehnic, 1884, dos. 43, fila 47.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Este posibil însă ca cel ce a semnat să fie antreprenorul, care s-a angajat în realizarea efectivă a lucrării. Oricum este evident că autorul-arhitect, indiscutabil un profesionist, a ţinut conte de programul pe care trebuie să-l rezolve, şi de anumite detalii decorative care, probabil, i s-au cerut. Ar fi totuşi de amintit că atribuirea construcţiei arhitectului Paul Goterreau este mai plauzibilă deoarece acesta mai are o intervenţie realizată pentru aceeaşi proprietară respectiv reconstrucţia faţadei la proprietatea din calea Dorobanţilor nr. 61. În plus atribuirea aparţinând valorosului istoric şi genealogist al Bucureştilor E. Hagi-Moscu, descendent direct al familiei, credem că acesta putea cunoaşte mai exact datele.

Programul de arhitectură pe care este chemat să-l rezolve arh. P. Gottereau apare pentru prima dată în oraş la 1880 când arh. Gr. Cerkez realizează un proiect care răspunde aceleiaşi funcţiuni „un... azil de săraci pe locul meu (adică pe locul Elenei Oteteleşeanu) din str. Târgoviştei"[*1], dar fiecare dintre autori va căuta să rezolve într-un mod original comanda pe care a primit-o.

În cazul Azilului Slătineanu partiul simplu, clar răspunde precis funcţiunii, dar fără a relua planul locuinţei ci găsind soluţii adecvate şi care prin modul de dispunere a clădirii pe lot şi prin organizarea spaţiului interior oferă acel element particular care face clădirea inconfundabilă. Amplasată cu faţada spre stradă, clădirea, răspunzând strict nevoilor funcţionale, se desfăşoară de-a lungul unui plan simplu într-o formă de U cu picioare scurte şi cu volumul desfăşurat pe orizontală. Partiul conţine un coridor „galerie de comunicare", 7 camere (chambre), fiecare având intrare din galerie, ferestre spre curtea interioară şi o zonă compartimentată separat. În cele două aripi scurte, laterale, se află portăreasa (concierge), salonul, ceea ce a fost numit sala comună (salle comune) şi scara ce duce la etaj şi pivniţă (etage, cave) şi de asemenea o zonă cu două grupuri sanitare. La subsol se găseşte bucătăria (cuisine), două camere şi pivniţa (cave), iar la etaj infirmeria şi patru camere, probabil pentru personalul care deservea azilul.

Clădirea este situată, contrar tradiţiei locuinţei cu faţada spre stradă, poate tocmai ca o expresie a funcţiunii sale diferite, fiind o clădire de interes public. Spatele, faţada spre curte este tratată complet neutru, acesta fiind situată spre grădina imobilului ce se va păstra neocupată până la schimbarea funcţiunii clădirii. Spre deosebire de aceasta, faţada spre stradă este tratată cu mare atenţie în ce priveşte expresia arhitecturală plastică. Din punct de vedere stilistic, clădirea se înscrie în eclectismul cu preponderenţă neoclasică a repertoriului. Centrul său de interes era format de uşa de intrare, deasupra căreia se afla un medalion rotund cu un basorelief-bust din profil, înconjurat de o decoraţie vegetală. Deasupra lui acoperişul este tăiat asemenea unui fronton, pentru a permite amplasarea unei nişe în care se afla statuia Fecioarei cu pruncul. Tot pe axul central, deasupra, se găsea micul turnuleţ deschis, cu clopot. În rest, ritmul faţadei era dat de succesiunea celor şase coloane, pe care se sprijină arcadele, în interiorul cărora se află ferestrele. Ritmul arcadelor este subliniat şi de decorul ce este prevăzut prin proiect. În plus deasupra a două dintre ferestre, erau prevăzute medalioane cu basoreliefuri ce

[*1] AN. DMB, Fond PMB – Tehnic, 1880, dos. 67, fila 170.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

reperezentau figuri-bust semiprofil. Acest motiv se întorcea şi pe laturile aripilor, pentru ca ferestrele din faţada aripilor paralele cu strada, să fie tratate altfel, cu ancadrament simplu şi fronton.

Detaliile de decorare a faţadei, aşa cum s-au realizat conform proiectului, sunt descrise cu acribie de istoricul Emanoil Hagi Mosco: **„Clădirea azilului (...) avea încrustat pe arcadele susţinute de cele 6 coloane, de dimensiuni deosebit de reuşite ale faţadei, un chenar de mozaic pe fond mov, vrejuri semipalmate de aur de un colorit încântător. Deasupra capitelurilor coloanelor, între arcade, portrete tot în mozaic ale fondatorilor. Între portrete, în litere de aur, despărţite între ele, erau scrise următoarele cuvinte: „De senectute nobili inopi aedes dictae"** (Nu încetaţi să vorbiţi despre bătrâneţea nobilă)... **La mijlocul clădirii, un fronton dreptunghiular, pe care era reprezentată în mărime naturală, în picioare, din acelaşi material, pe fond de aur, Maica Domnului cu Pruncul în braţe, în culori. Această lucrare de artă, ca şi cele 4 portrete ale fondatorilor, fusese executată la Paris în acelaşi timp şi la aceeaşi casă cu medalioanele Domnitorilor români care decorează Ateneul (...) clădirea azilului având aceeaşi vârstă. (...)"**[*1].

Din aceeaşi relatare aflăm şi împrejurările în care aceste elemente valoroase au fost distruse: „...Imediat ce a fost luat în stăpânire de Sfatul Popular al Capitalei, un colectiv de lucrători a distrus cu dalta atât ornamentaţia cât şi portretele, împlinind golurile cu tencuială. Ca fost administrator testamentar al azilului, clădit de familia mamei mele (tatăl său, Nicolae Mosco, a fost căsătorit cu Profira Slătineanu, descendentă a lui Dimitrie Slătineanu/n.a.) am fost chemat să dau explicaţii. Producând o fotografie veche, s-au putut constata stricăciunile făcute şi după destule amânări tribunalul a osândit colectivul să plătească despăgubiri şi să... refacă lucrarea. Bineînţeles că acest ultim deziderat a rămas literă moartă. În susţinerea stricăciunii apărarea a motivat-o zicând că portretele reprezentau pe burghezi!"[*2].

***

Valoarea istorică şi arhitectural-urbanistică a „Azilului Slătineanu" este conferită atât de programul de arhitectură cât şi de modul său de rezolvare. Clădirea „Azilul Slătineanu" este reprezentativă pentru istoria civilizaţiei bucureştene fiind proiectată în cadrul unui program rar reprezentat în oraş şi din care în prezent nu s-au mai păstrat exemplare al cărui partiu să fie nemodificat. Concepţia funcţională răspunde programului, iar compoziţia volumetrică asociată cu plastica arhitecturală a faţadelor originare era adecvată prin sobrietate şi eleganţa modenaturii şi elementelor plastice speciale. Chiar în condiţiile pierderii a cca. 70% din detaliile decoraţiei exteriorului, rămâne elocventă gândirea plastică a arhitectului. Clădirea principală realizată în anul 1884, păstrează în proporţie de 85% construcţia iniţială, singurele părţi total modificate în timp fiind clădirile anexe.

Clădirea fostului „Azil Slătineanu", în prezent, se înscrie în frontul format împreună cu Casa Bogdan de la nr. 58, ca volum şi dispunere pe lot, deşi ca stil aparţin unor epoci diferite.

---

*1,2 HAGI-MOSCO Emanoil, op. cit.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

În ce priveşte autorul prezumtiv al proiectului, figură reprezentativă a arhitecturii bucureştene din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, întrucât a proiectat clădiri semnificative pentru oraş ca Fundaţia Universitară Regală sau palatul „CEC", arhitectul Paul Gottereau, este şi autorul unor locuinţe interesante ca rezolvare arhitecturală indiferent de amploarea sau simplitatea aparentă a temei. În cadrul acestor realizări „Azilul Slătineanu" îl putem considera ca reprezentativ pentru creaţia arh. P. Gottereau, pe deoparte deoarece completează tipul de programe abordat de acesta, apoi pentru că se remarcă prin originalitatea soluţiilor planimetrice şi stilistice.

Clădirea contribuie şi la menţinerea identităţii oraşului prin valoarea sa memorial-simbolică fiind una din clădirile intrate în conştiinţa orăşenilor. De aceea şi strada de vizavi poartă numele de str. Slătineanu atât datorită binefacerii pe care au adus-o proprietarii cât şi prin personalitatea lor fiind nume reprezentative ale trecutului oraşului, care şi-au pus amprenta pe acele locuri.

Valoarea zonei din imediata vecinătate a proprietăţii Slătineanu este dată pe deoparte de înscrierea imobilului într-un front interesant arhitectural dar neunitar singura clădire din vecinătatea imediată cu care se poate raporta fiind casa Ioan Bogdan, iar pe de altă parte, de amplasarea clădirii „Azilului Slătineanu" ca un reuşit cap de perspectivă pentru str. Slătineanu care se deschide pe latura de vest a străzii Calea Dorobanţilor.

Cele 3 străzi care o înconjoară sunt diferit rezolvate cu clădiri inegale ca valoare, expresie arhitecturală, mod de amplasare şi ocupare a lotului, predominând clădirile neutre, iar în cazul construcţiilor noi (anii 1980–2000), lipsind total precuparea unei integrări.

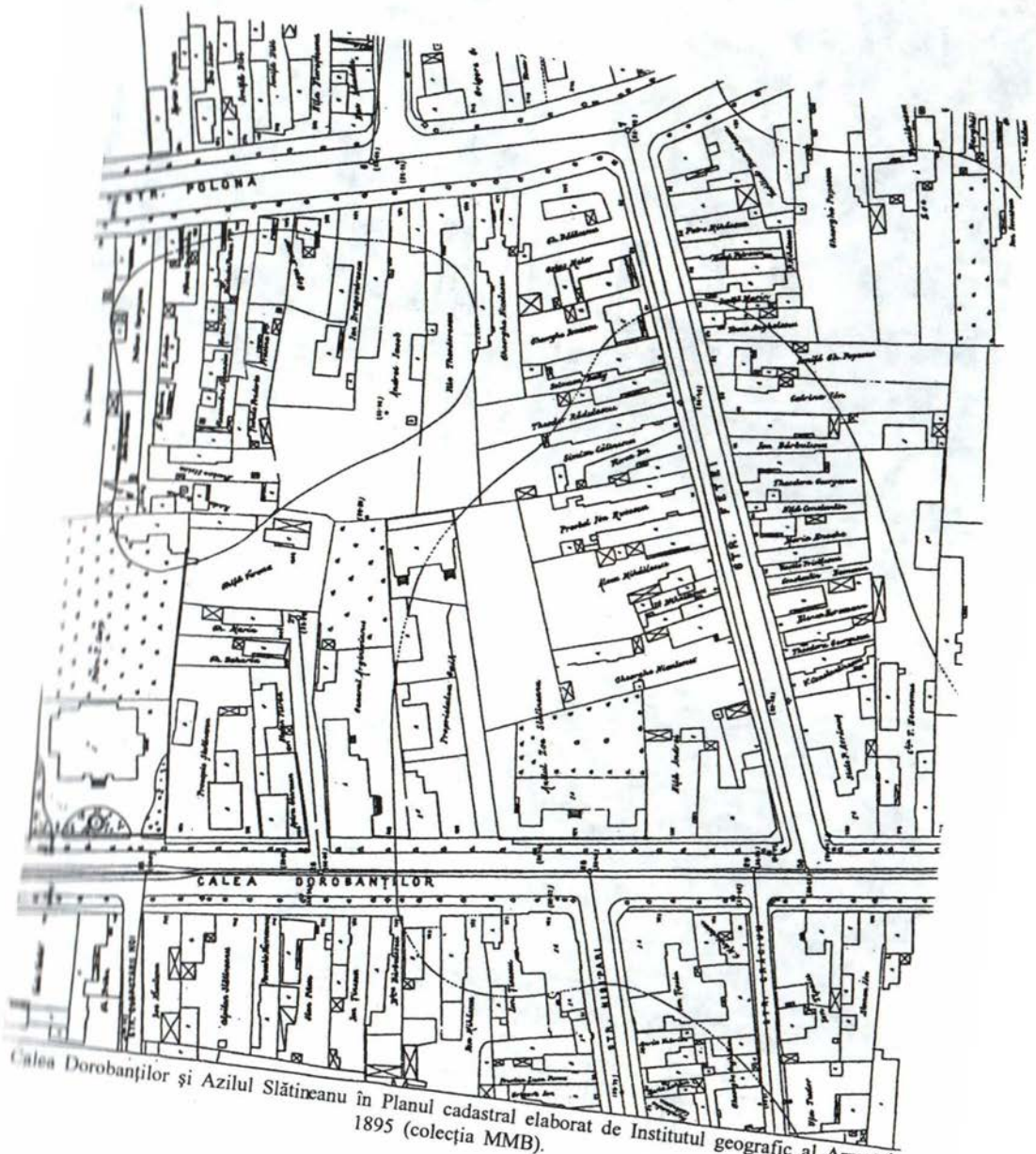
Prin toate elementele analizate putem să considerăm „Azilul Slătineanu" ca un monument istoric valoros alături de Casa Lahovary; casa Jean Al. Steriade, casa P. P. Cap, blocul „Zodiac" sau clădirile de la nr. 2, 14, 16, 18, 30, 32 (A şi B), 34, 43, 58 chiar dacă, spre deosebire de alte artere, calea Dorobanţilor a fost o zonă în permanentă transformare, liberă prin absenţa regulamentului de construcţie al zonei prestabilit. Dar fiind un traseu central şi semnificativ al oraşului conţine încă multe valori a căror păstrare va putea menţine vie amintirea vechii artere pe care o reprezintă actuala stradă.

SUMMARY

The analysis of architectural and historical-town planning development of the Herăstrău Street, which was called the Dorobanţi Road since 1878, is significant for the stages which Bucharest has passed through in its endeavour of modernization along XIX-th and XX-th centuries.

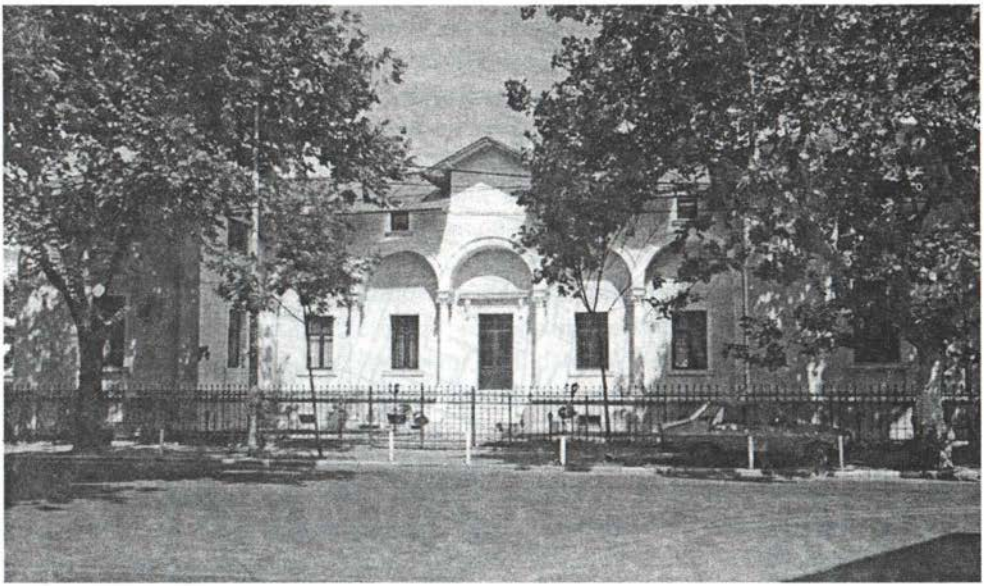
Considered a residential way since 1884, Herăstrău Street will be awarded a new function as a street and also for the town, by a new building: the charity establishment for old ladies „Zoe and Maria Slătineanu Asylum", an esample of town planning-architectural solution of arch. Paul Gottereau as well as a model of social involving of Slătineanu noble family.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

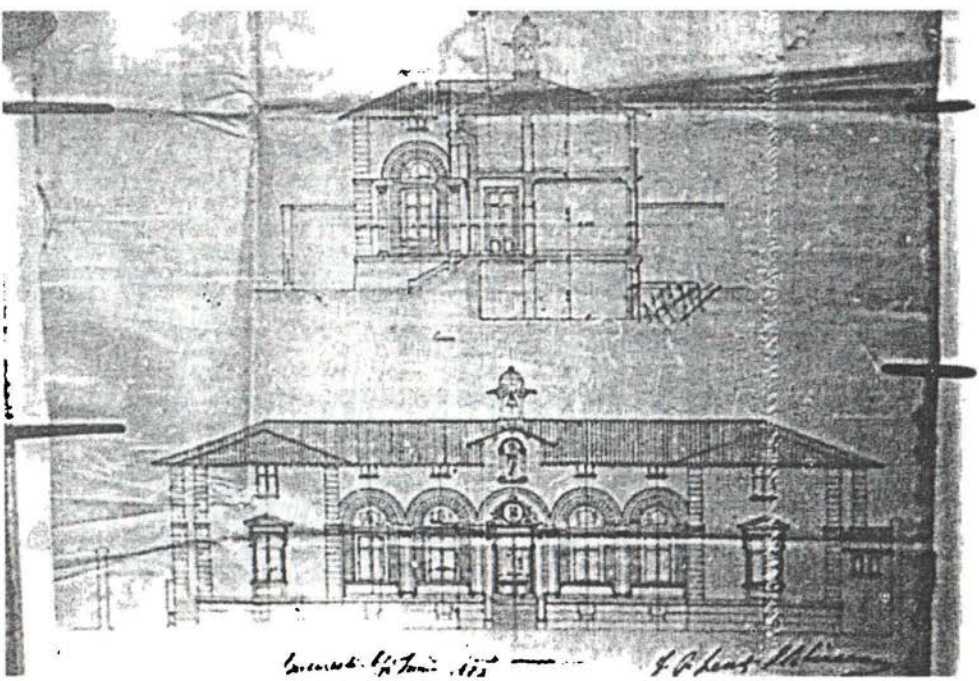

Calea Dorobanților și Azilul Slătineanu în Planul cadastral elaborat de Institutul geografic al Armatei, 1895 (colecția MMB).

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

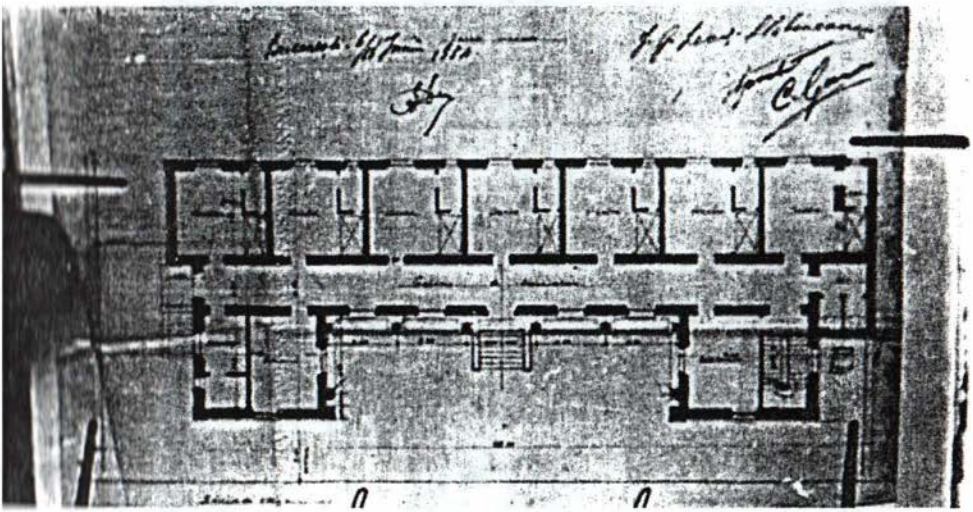

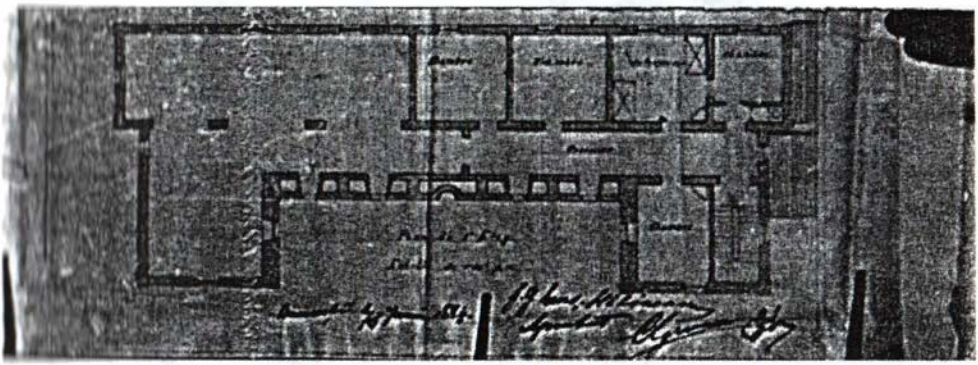
Casa Slătineanu

Elevaţie. Faţada clădirii, detaliu din proiectul arh. P. Gottereau.

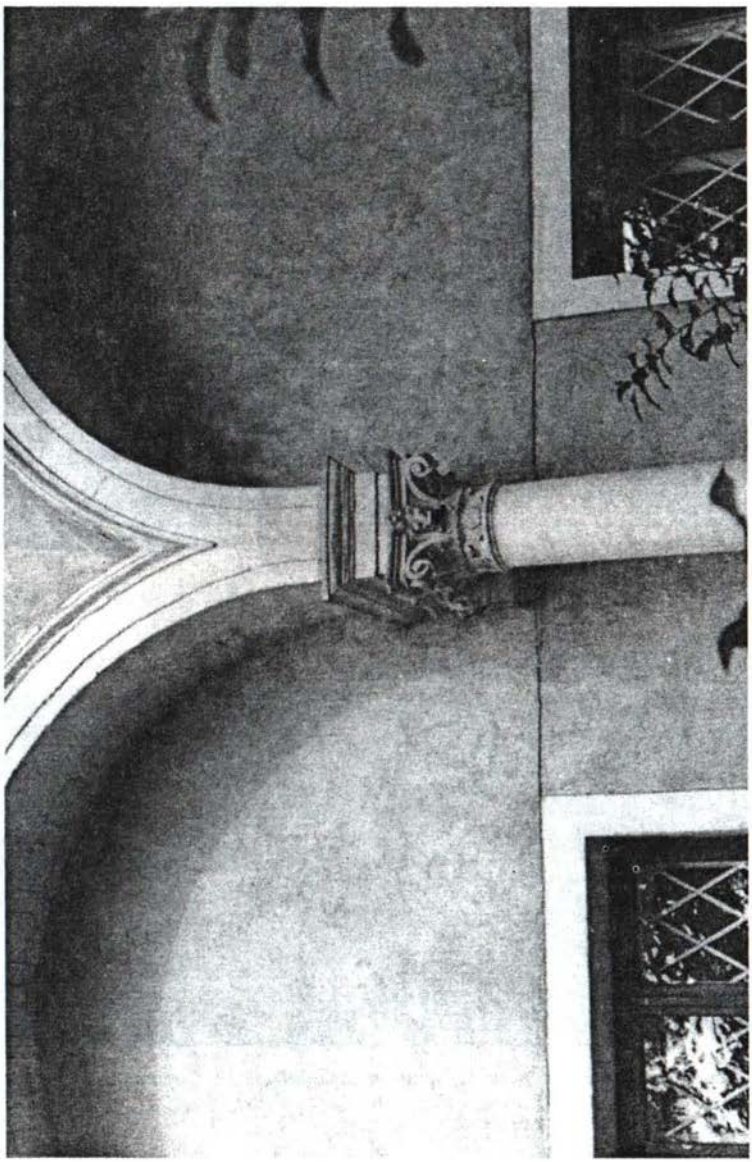
www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Planul parterului şi etajului, detaliu din proiectul arh. P. Gottereau.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Faţada Azilului Slătineanu astăzi.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

STR. POLONĂ
CALEA DOROBANȚILOR